prof. dr hab. Irena Nawrot
Wydział Artystyczny
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Ocena rozprawy doktorskiej magistra Łukasza Kuśnierza
sporządzona w związku z przewodem doktorskim
w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki
wszczętym przez Radę Dyscypliny Sztuki Plastyczne i Konserwacja Dzieł Sztuki
Wydziału Sztuk Pięknych na Uniwersytecie Rzeszowskim w Rzeszowie

Dane kandydata:

Pan Łukasz Kuśnierz uzyskał tytuł magistra sztuki na kierunku „sztuki wizualne" (specjalność „grafika warsztatowa i projektowa") na Wydziale Sztuk Pięknych na Uniwersytecie Rzeszowskim w 2017 roku. Za swój dyplom artystyczny otrzymał prestiżową nagrodę im. Jerzego Panka za *Najlepszy Dyplom Artystyczny Wydziału Sztuki Uniwersytetu Rzeszowskiego w roku akademickim 2016/2017,* która niewątpliwie potwierdzała jego potencjał twórczy i wysokie kompetencje w zakresie sztuk wizualnych. Od 2018 roku jest zatrudniony na etacie naukowo-badawczym w Zakładzie Grafiki Projektowej i Multimediów w Instytucie Sztuk Pięknych Uniwersytetu Rzeszowskiego.

Dorobek artystyczny i dzieło artystyczne:

Wielu współczesnych twórców odrzuca estetykę i techniki fotograficzne, które aktywnie funkcjonują w sztukach wizualnych i w reklamie, na rzecz badania i gruntownej analizy specyfiki medium fotograficznego. Artyści ci, nie należący do żadnej szkoły i nie głoszący wspólnego credo, chcąc poddać dekonstrukcji istotę fotografii, posługują się często dawnymi technikami wykonywania zdjęć i metodami tworzenia odbitek. Koncentrując swoją uwagę na analizie tego medium, poszerzają tym samym zakres i definicję fotografii w obszarze sztuk wizualnych.

Pan Łukasz Kuśnierz głównym polem własnych zainteresowań uczynił również medium fotograficzne, który poddaje autorskiej refleksji i na jej bazie buduje artystyczne fakty. Konsekwentnie poszukuje nowych form wyrazu fotografii w odniesieniu do obszaru sztuk

wizualnych. Wykorzystuje tradycyjne techniki artystyczne, łącząc je z nowymi mediami. Jego indywidualna wystawa pt. „Szepty" w Galerii Sztuki Współczesnej Pastuła w 2024 roku, prezentowała fotogramy, które stanowiły połączenie fotografii analogowej i cyfrowej, zaś zastosowany zabieg manualnej ingerencji bezpośrednio na powierzchni obrazu – umieszczał te prace także w obszarze działań intermedialnych. Zaś wystawa indywidualna z 2018 roku pt. „Obraz Zamknięty", prezentowana w Muzeum Historii Miasta Przemyśla, przedstawiała obrazy wnętrz przekształcone w camery obscury z projekcjami świetlnych widoków z otaczającej rzeczywistości.

Projekt artystyczny pt. „Przedobraz – między światłem a materią" autorstwa Łukasza Kuśnierza realizowany w ramach rozprawy doktorskiej jest naturalną konsekwencją wcześniejszych jego zainteresowań i działań w polu sztuki. To dzieło artystyczne zostało zrealizowane przy pomocy różnych środków zapisu: fotogramów, fotografii cyfrowej i rejestracji filmowej. Seria pt. „Przedobrazy. Fragmenty" to zestaw 65 fotogramów rzutowanych przez otwór camery obscury bezpośrednio na materiał fotograficzny, zaś cykl 10 barwnych fotografii cyfrowych pt. „Przedobrazy" to zestaw rejestrujący wnętrza i projekcje świetlne. Pięć zapisów filmowych dokumentuje otoczenie, przestrzenie przekształcone w camery obscury oraz proces powstawania fotografii.

Tytuł doktoratu „Przedobraz – między światłem a materią" wskazuje bezpośrednio na zakres zainteresowań artystycznych Łukasza Kuśnierza. Autor wykorzystuje urządzenie optyczne służące do uzyskania obrazu otaczającej rzeczywistości. W tym celu przekształca zdegradowane, porzucone lub opuszczone przez człowieka przestrzenie w wielkie gabarytowo camery obscury, które stają się miejscem obserwacji świetlnych projekcji obrazów z otaczającej rzeczywistości. Bohaterem tego spektaklu jest światło – budulec ujawniający kształty obiektów ruchomych i nieruchomych, nadający iluzoryczną głębię na płaszczyźnie ściany, a powstający obraz jest materialnym świadectwem istnienia światła.

Wprowadzone przez Łukasza Kuśnierza pojęcie „przedobrazu" autor definiuje następująco „Przedobraz nie jest (…) samym obrazem, lecz zjawiskiem zachodzącym pomiędzy otworem a powierzchnią, pomiędzy źródłem światła a miejscem jego ujawnienia."[1] Dla doktoranta bardzo istotnym jest właśnie moment odsłonięcia otworu i wpuszczenia do konkretnej przestrzeni światła. Dowodem na zaistnienie tego procesu są dokumentujące to zjawisko filmy, których konstrukcja i narracja zostały ujednolicone, by wskazać zarazem na powtarzalność procesu widzenia obrazu otaczającej rzeczywistości, jak i jego wyjątkowość i efemeryczność.

Pojawia się tutaj bowiem specyficzna okoliczność – aby powstał obraz rzeczywistości trzeba poniekąd ową rzeczywistość unicestwić. Następuje swoista sytuacja odwrócenia

[1] Łukasz Kuśnierz, „Przedobraz – między światłem a materią", rozprawa doktorska, Uniwersytet Rzeszowski, Instytut Sztuk Pięknych, Rzeszów, 2025, s. 7.

– szklana tafla szyby oddziela przestrzeń zewnętrzną od wnętrza, zaś jej zasłonięcie, niczym kurtyna teatralna pozbawia widoku świata widzianego za oknem. Ta zasłona blokuje dostęp światła w samym pomieszczeniu, czyniąc z wnętrza przestrzeń martwą, pozbawioną życia, rodzaj krypty grobowej. Najważniejszym momentem w owym spektaklu jest chwila odzyskiwania światła poprzez odsłonięcie małego otworu i to wówczas rozpoczyna się osobliwe misterium. Do martwego, „ślepego" pomieszczenia wpada strumień światła i tworzy na ścianach świetlną projekcję. Obraz jest ruchomy i zmienny ze względu na warunki pogodowe i ruch słońca na niebie. Unikatowość zjawiska potęgowana jest poprzez efekt obserwowania projekcji do góry nogami. Światło wygrywa z ciemnością. Łukasz Kuśnierz rezygnuje z rzeczywistości po to, by ją na nowo odnaleźć w innej wersji - jako obraz światła owej rzeczywistości.

Ważnym aspektem projektu jest wybór lokalizacji dla stworzenia ciemni optycznych. Trzy realizacje powstały w Rzeszowie (ul. Grodzka 1, ul. Kręta 1, Rynek 11) oraz we wsiach Paary (nr 153) i Malawa (nr 646). Prezentują różne przestrzenie zewnętrzne (miasto, wieś), różne pomieszczenia (składzik, sklep, sypialnia, pokój). Opuszczone, pozbawione ludzkiej obecności ulegają powolnemu procesowi destrukcji, są namacalnym dowodem zmian zachodzących w czasie, wskazując na jego nieuchronność. Obraz opuszczonego, uchwyconego w chwili postępującego rozkładu miejsca, Łukasz Kuśnierz konfrontuje z barwną projekcją rzutowaną na ścianę pomieszczenia. Pojawia się tutaj konfrontacja przeciwieństw: życie i śmierć, ruch i bezruch. Można to wyraźnie zaobserwować w pięciu zapisach filmowych. Ta rejestracja przenosi zdarzenie w odmienny paradygmat: z ruchomego obrazu do nieruchomego kadru, z zapisu filmowego do stop-klatki fotograficznej. Akt rejestracji „tu i teraz" staje się swoistym „balsamowaniem" momentu w czasie. Zapisany obraz zatrzymuje konkretną chwilę, przenosząc ją z teraźniejszości do czasu minionego.

Kolejnym aspektem tego artystycznego projektu są zapisy rozmów doktoranta z osobami, które udostępniły mu pomieszczenia do realizacji pracy artystycznej. Przywołane w tekście wypowiedzi indywidualizują te przestrzenie, nadając im wymiar osobistych wspomnień. Historie domów i kamienic odsłaniają losy ich mieszkańców, urealniają przeszłość oraz humanizują przedstawione miejsca, podkreślając nieuchronność upływu czasu, przenosząc ich znaczenia do warstwy symbolicznej.

Barwne obrazy fotograficzne stają się swoistymi obrazami widmowymi, zaś świetlne projekcje jawią się jako wizje przyszłości, której dawni właściciele nie mogą już doświadczyć. To symbolicznie ślady ludzkiej obecności, a zarazem duchy pamięci, po których pozostały jedynie puste przestrzenie. Odnosząc się również do teraźniejszości, przywołują łacińską sentencję *memento mori*, przypominając o nieuchronności kresu ludzkiego życia oraz o potrzebie doceniania każdej przeżywanej chwili.

Kolejnym elementem, podkreślonym przez doktoranta, jest zjawisko cielesności samej fotografii. Łukasz Kuśnierz tak pisze o owym fenomenie w odniesieniu do twórczości Wolfganga Tillmansa, odnajdując podobieństwa w refleksji tego niemieckiego artysty i w swoich rozważaniach na temat fenomenu fotografii: „Tillmans mówi o „widzeniu przez materiał", nie przez aparat. W jego pracach istotny jest proces, ciało zdjęcia, fakt, że medium żyje i się starzeje. Dla mnie podobną wartość miało naświetlanie papieru światłoczułego w pomieszczeniach pełnych kurzu i wilgoci. Miejsce pisało się na materiale, nie tylko światłem, ale również powietrzem, brudem, ciężarem historii".[2] Odbitka fotograficzna jako żywy organizm to fascynujące podejście. W tym ujęciu fotografia reaguje na otoczenie, starzeje się i być może umiera. Wilgoć powietrza sprawia, że papier pęcznieje, zaś ciepło przyspiesza reakcje chemiczne. Światło, które ją stworzyło, jednocześnie powoli ją zabija. Obraz fotograficzny ma zatrzymywać czas i dawać nieśmiertelność. Zniszczenia, zacieki czy odciski palców na odbitce stanowią jej życiorys zapisany w śladach, świadczący o jej autentycznym istnieniu. To podejście realizuje się pełni w serii prac pt. „Przedobrazy. Fragmenty", 65 obrazów światła rzutowanych przez otwór camery obscury bezpośrednio na materiał fotograficzny.

Francuski teoretyk i historyk sztuki André Rouillé w swojej książce „Fotografia. Między dokumentem a sztuką współczesną" wprowadza podział na *sztukę fotografów* i *fotografię artystów*.[3] Podział ten odnosi się do dwóch różnych sposobów patrzenia na aparat fotograficzny i na zdjęcia. W *sztuce fotografów* mieszczą się działania twórców dla których najważniejsza jest sama fotografia. To działania artystyczne podejmowane wewnątrz sfery fotograficznej. Zaś *fotografia artystów* wykorzystuje medium fotograficzne, jako jedno z wielu narzędzi do przekazania autorskiej idei. To współczesne podejście, w którym fotografia przestaje być osobną dyscypliną, a staje się jednym z wielu narzędzi w rękach artystów intermedialnych.

Dla Łukasza Kuśnierza fotografia jest niewątpliwie punktem wyjścia do rozważań nad istotą tego medium, co umieszcza jego postawę artystyczną w kategorii *sztuki fotografów.* Z drugiej zaś strony jego strategia postępowania bliska jest fotografii inscenizowanej. O ile inscenizacja to świadome reżyserowanie obrazu – w przypadku Łukasza Kuśnierza artysta wykorzystuje przestrzeń gotową, nie zmienia w niej układu rzeczy. Jedynie modyfikuje światło, wkraczając w obszar fotografii kreacyjnej. To zatem swoista hybryda obserwacji i manipulacji. Przestrzeń pozostaje dokumentem rzeczywistości, ale światło nadaje jej zupełnie nowy, autorski sens. Dzięki zastosowaniu camery obscury autor jest nie tylko obserwatorem, również twórcą nowej rzeczywistości. Ta postawa artystyczna określa Łukasza Kuśnierza jako artystę oryginalnego, poszukującego nowych i znaczących sensów w domenie sztuk wizualnych.

[2] Łukasz Kuśnierz, tamże s.27.
[3] André Rouillé, „Fotografia. Między dokumentem a sztuką współczesną", Wydawnictwo Universitas, Kraków 2007.

Ocena pracy doktorskiej (część opisowa):

Tekst, oprócz wstępu i podsumowania, zbudowany został z czterech rozdziałów. Konstrukcja każdego z nich, podzielona została na kilka podrozdziałów. Rozdziały „Przedobraz", „Fotografia i światło – kontekst historyczny", „Inspiracje artystyczne", „Zakres i struktura pracy" trafnie sygnalizują tok rozumowania i kolejność poruszanych wątków. Praca stanowi spójną i logiczną całość. Autor bardzo przejrzyście i rzeczowo wyjaśnia oraz uzasadnia założeniai cele pracy. Zaletą tekstu jest klarowność konstrukcji i języka oraz dobór ilustracji i cytatów. Starannie dobrane przykłady artefaktów sztuki aktualnej wskazują również na szeroką wiedzę doktoranta w percepcji sztuki, historii fotografii oraz refleksji im towarzyszących. Omawiana rozprawa stanowi niewątpliwie ważny wkład w rozważania na temat funkcjonowania obrazu fotograficznego, który rodzi się w interakcji światła, przestrzeni i czasu z wykorzystaniem techniki camery obscury.

Konkluzja:

Uwzględniając pracę praktyczną i teoretyczną przewodu doktorskiego – stwierdzam, że całość spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim zgodnie z Ustawą z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tj. Dz.U z 2024 r., poz. 1571 z późn. zm) i stanowi oryginalne rozwiązanie problemu artystycznego, obejmującego wnikliwą analizę i refleksję związaną z funkcjonowaniem obrazu fotograficznego z wykorzystaniem techniki camery obscury w odniesieniu do sztuk wizualnych. Przedłożona rozprawa spełnia warunki art.187 ww. Ustawy. W związku z powyższym jestem przekonana o słuszności nadania Panu magistrowi Łukaszowi Kuśnierzowi stopnia naukowego doktora sztuki.

Lublin, 31 sierpnia 2026 (Irena Nawrot)